

Podrobné ediční zásady uplatňované v edici *literae annuae*

Alena Bočková – Kateřina Bobková-Valentová - Karel Pacovský

Grafémy

Dvojnázek *ae, oe* měníme na dva grafémy *ae, oe*, bez ohledu zda písaři ligatur užívají nebo ne. U psaní dlouhých vokálů *ae/oe/e* ponecháváme odlišnosti od klasického úzu, pokud neztěžují pochopení originálu (příklad). Pokud u stejných slov psaní tohoto vokálu kolísá, volíme tvar četnější v rámci daného textu. Pokud se v hlavním rukopise objevují tvary v raněnovověkých textech neobvyklé a z hlediska latinského pravopisu nekorektní, opravuje podle správnějšího změny vedlejších rukopisů (příklad).

Dlouhé *f* i okrouhlé *s* přepisujeme na *s* (příklad), zdvojené hlásky, psané obvykle formou *fs*, upravujeme na *ss* (příklad). Časté je též užívání počátečního *S* bez rozlišení majuskule a minuskule, proto je při přepisu reflektován pouze význam slova významem slova (viz oddíl Velká písmena).

Střídání *u* a *v* sjednocujeme podle hláskové kvality (*u* pro vokál, *v* pro konsonant). Distribuce těchto grafémů se k rukopisech liší, přičemž v 18. století je zjevná tendence k zachování rozlišení hláskové platnosti grafémů. Úzu jednotlivých rukopisů je vždy zmíněn v jejich fyzickém popisu. V souhláskových skupinách *qv/u, gv/u, sv/u* se řídíme psaním hlavního rukopisu, případné odchylky sjednocujeme podle hlavní tendence.

Střídání *i* a *j* upravujeme podle hláskové kvality (*i* pro vokál, *j* pro polokonsonant) stejným způsobem jako *u* a *v*. Grafém *I* v platnosti polokonsonantu (*Ioannes, Iudaeus, Iam/jam*) upravujeme na *J* (*Joannes, Judaeus, Jam*). Skupinu *ij* (popř. *y, j̄*) měníme na *ii* (substantiva v gen. sg., nom. pl. *Telczij socij, alij > Telczii, socii, alii* a dat. pl. *gratijs, exercitijs > gratiis, excitiis*, verba ve 3. os. sg. *obiit > obiit*). Pouze u slova *Maij* upravujeme na *Maji*, neboť zde je součástí kmene polokonsonant *j*.

V užívání *i/y* respektujeme úzus hlavního rukopisy nejen u slov řeckého původu, pokud je autor důsledný (*synaxis, eleemosyna, martyr; elemosinarius*), neboť to nebrání pochopení významu. Při střídání obou grafémů u stejných slov v témže textu dáváme přednost četnější variantě.

Ponecháváme důsledné, ale neklasické psaní zdvojených souhlásek nebo naopak jejich zjednodušení, běžné u raněnovověkých autorů (příklad zdvojení, *imo, litera, sollicitus*). U slov psaných důsledně zachováváme neklasické hláskové podoby běžné pro raněnovověké texty, i když jsou pro současný úzus neobvyklé (příklady). Podobně ponecháváme hlásky

vložené (příklady).) nebo naopak tvary stažené (příklady). U neobvyklých tvarů se v odůvodněných případech přikláníme k běžnější variantě užití ve vedlejších rukopise (*malitia /malicia, petiisset* (B) místo *petiiset* (T), *paraecia* místo *parecia* (T)), tato editorské zásahy označujeme.

Ponecháváme v původní podobě české názvy obsahující spřežky, diakritiku zachováváme s tím, že dobový znak, který kolísá mezi čárkou a háčkem přepisujeme jako háček (zejména ve různých psaní toponyma *Telczium*).

Velká písmena

Velká písmena ponecháváme, popř. doplňujeme na začátku větných celků. V zásadě pak upravujeme psaní velkých písmen podle současné české pravopisné normy, v některých výjimkách ponecháváme způsob psaní obvyklý pro latinu.

Ponecháváme psaní velkých písmen u následujících skupin:

1. Vlastní jména

- a) vlastní jména osob (*Gallus Bina, Lutherus*)
- b) mytologická jména (*Fortuna, Lares, Musa, Libitina...*)

2. Toponyma

- a) místní názvy (*Bohemia, Moravia, Nova Domus, Telczium*)
- b) adjektiva od nich odvozená (*Bohemus, Moravus, Neoreischensis, Telczensis, Seccoviensis*)
- c) výrazy zastupující místní názvy, ačkoliv jsou jinak s malým písmenem (*Urbs* = Řím nebo Telč)
- d) názvy státních útvarů (*Regnum Bohemiae*)

3. Bůh, Kristus, P. Marie, svatí

- a) pojmenování Boha, Krista, sv. Trojice (*Deus, Numen, Sancta Trinitas, Spiritus Sanctus,*)
- b) názvy zastupující Boha, Krista, P. Marii (*Pater, Rex, Dominus, Divina Bonitas, Virgo, Domina, Crucifixus*)
- c) adjektiva a výrazy vztahující se k Bohu, Kristu, P. Marii a svatým (*Omnipotens, Summus, Magnus, Beatissima, Sanctus, Sacer, Divus, Divinus, Patronus*)
- d) pronomina vztahující se k Bohu, Kristu, P. Marii, popř. světcům (*Ejus, Ipse, Suus*)
- e) přídomků a výrazů zastupujících světce *Martyr, Orientis Apostolus Divus, Sactus Pater Noster, /Sanctus/ Patriarcha Noster*)

4. Sakrální termíny spojené s metafyzickým světem

- a) nebe, nebesa, andělé, nebeský dvůr (*Caelum, Caelites, Angelus*)

- b) adjektiva k nim náležející (*Angelici Aulici, Caelicus, Caelestis X angelica virtus, angelicum ministerium, adverbium angelice*)
- c) církevní termíny (*Ecclesia* = církev, *Sacrificium, Divina, Sacra* = mše), ze svátostí píšeme s velkým pouze výrazy pro eucharistii (*Eucharistia, Sanctissimus Sacramentus atd.*) X ostatní svátosti (*matrimonium, baptisma*)

5. Hodnosti a funkce (slova označující autoritu, projevující výraz úcty, či podřízený vztah pisatele či postav ve hře)

- a) církevní titulatura (*Papa, Archiepiscopus, Sacerdos, Panegyrista, Pontifex* (jen ve smyslu papež), *Sacristan*)
- b) názvy řádů a vzdělávacích institucí včetně jejich zkrácených podob (*Societas Jesu i Societas, Ordo Praemonstratensis i Candidissimus ordo, Seraphinicus ordo, Ordo Seraphinicus i Ordo reformatorum*)
- c) pronomeny *Noster* (popř. *Nos*) zastupující členy jezuitského řádu (*Nostris*), identifikující jezuitský řád (*Societas Nostra*) nebo zastupují adjektivu „jezuitský“ (*ecclesia Nobis dedicata*)
- d) řádové a školní funkce a tituly (*Rector, Praeses, Praesul, Magister, Doctor, Pater X* u označení běžných povolání *medicus, cocus, pincerna, curator, artifex*)
- e) světské hodnosti a tituly, výrazy úcty (*Comes, Baro, Rex, Imperator, Princeps, Caesar, Dux, Dominus, Dominium, Toparcha*)
- f) adjektiva k nim přináležející jako konvenční úzus (*Illustrissimus, Eminentissimus, Reverendissimus, Rex Augustus*)

6. Názvy měsíců (*Majus*) a církevních svátků (*Purificatio Beatissimae Virginis*)

Přízvuky, tréma

Přízvuky a trémata byly obvykle nedílnou součástí raněnovověkých rukopisů, aby umožňovaly čtenáři snazší orientaci v textu (označují adverbia *probè, solùm*, spojky *verùm, ùt, cùm, licèt*, ablativy substantiv *verbò, gratiâ eccelsiâ*, následující příklonku *příklad*). Cirkumflex naznačuje také tvary stažené zejména slovesných tvarů (*příklady*). Jejich psaní však není v textech důsledné a proto je edice neuvádí (nahlédnutí do jejich systému umožňuje digitalizát).

Hranice slov

Pokud je to nutné, upravujeme hranice slov v textu na tvary pro dnešního čtenáře obvyklejší (*příklady*), neuvádíme, zda se jedná o editorský zásah nebo má úprava oporu v jiných rukopisech. U složených slov odstraňujeme spojovník a obvyklou majuskuli u druhé

části výrazu měníme na minuskuli (*Neo-Reischensis* > *Neoreischensis*). Ponecháváme pouze tvary lokálů *Nova-Pragae*, *Vetero-Pragae* apod.

Zkratky

Paleografické zkratky rozvádíme mlčky bez dalšího vyznačení (*é* > *est*, *q₃* > *qve*, *-m-* > *mm*, *-ñ-* > *-nn-*, *-m/-n* za vokálem *ā* > *am*, *ē* > *en*, *ō* > *on*, *&* > *et* a další). Podobně všechna sigla (P., PP. F. FF., R. P.) rozepisujeme z důvodů lepší srozumitelnosti a zejména vyloučení jejich chybné rozvedení (*D.* = *Divus* nebo *Dominus*)

Číslovky

Psaní číslovek kritická edice přebírá z hlavního rukopisu a reflektuje všechny varianty psaní ve vedlejších rukopisech. Komentovaná edice se zjednodušeným textově kritickým aparátem se řídí pravidly psaní v češtině, tj. základní i řadové číslovky do třinácti včetně rozepisuje slovy, ostatní přepisuje do číslic; číslovky uvedené v marginálních vodících poznámkách a sumářích vždy uvádí číslovkou. Varianty psaní vedlejších rukopisů edice se zjednodušeným textově kritickým aparátem neuvádí. U řadových číslovek oba typy edice doplňují tečku v případech, kde ji hlavní rukopis nemá, s výjimkou letopočtů, kde ji s ohledem na úzus češtiny vždy ruší.

Interpunkce

Dobovou výdechovou interpunkci upravujeme na dnešní logickou a řídíme se Pravidly českého pravopisu. Rušíme tedy vesměs čárky před *et*, *atqve*, *-qve*, oddělujeme čárkami vedlejší věty či delší participiální celky (např. ablativy absolutní), čárkou nahrazujeme dvojtečku ve funkci odporovací. Čárkou nebo tečkou obvykle nahrazujeme středník, jehož funkcí bývá obvykle prosté přiřazení, někdy však nese i význam vysvětlovací. Otazníky v nepřímých otázkách upravujeme na tečku.

Vykřičníky ponecháváme ve větách zvolacích, ale následující minuskuli měníme na majuskuli. Podobně vykřičník za citoslovci či oslovením buď ponecháváme a následující malé písmeno přepisujeme na velké, nebo častěji vykřičník nahrazujeme čárkou, popřípadě vypouštíme (za citoslovci) a minuskuli ponecháváme. Vložená zvolání a řečnické otázky oddělujeme pouze čárkou.

Bibliografie:

Martin SVATOŠ, *Doporučení pro vydávání latinských pramenů v ediční řadě Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi (FRBRAE)*. Strojopis

Bohumil RYBA: *Pravidla pro transkripci latinských rukopisných textů*. Přepis ze strojopisu a grafická úprava Centrum medievistických studií, Praha 2000

Martin STEINER, Ediční pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského. *Listy filologické* 122, 1999, č. 3–4, s. 232–240

Júlie NOVÁKOVÁ, *Edičně textologická pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského*. Strojopis;

Martin SVATOŠ, Současná praxe ve vydávání raněnovověkých latinských textů a otázky z ní vyplývající. *Listy filologické* 122, 1999, č. 3–4, s. 222–231.

Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – Alena BOČKOVÁ – Magdalena JACKOVÁ – Martin BAŽIL – Eva PAUEROVÁ – Jan ZDICHYNEC – Zdeněk ŽALUD (edd.), *Sv. Jan Nepomucký na jezuitských školních scénách = Theatrum Neolatinum I*, Praha 2015, s. 51–60.

Alena BOČKOVÁ, *Historia S. Joannis Nepomuceni. Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého aneb Podoby barokního překladu*, Praha 2015, s. 143–164